

**ПРОЯВИ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ РЕГУЛЮВАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ
ПРАВОВІДНОСИН В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКИХ СТАНДАРТІВ
ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Ключко Альона Миколаївна

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри міжнародних відносин,
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Зеленський Олексій Миколайович

*здобувач ступеня доктора філософії,
кафедра міжнародних відносин,
Сумський національний аграрний університет
м. Суми, Україна*

Корупційні кримінальні правопорушення становлять одну з найбільш загрозливих форм злочинної поведінки, яка деструктивно впливає на стабільність суспільних відносин, ефективність функціонування державного апарату та легітимність правових інститутів. Особливої актуальності дана проблема набуває в умовах дії правового режиму воєнного стану в Україні, встановленого у зв'язку зі збройною агресією РФ проти України. У таких умовах будь-які прояви корупції несуть пряму загрозу національній безпеці, послаблюють обороноздатність держави, порушують сталість функціонування сектору безпеки і оборони, а також підривають економічну та соціальну стабільність.

З огляду на вищезазначене, нагальною є потреба у підвищенні ефективності кримінально-правового реагування на корупційні кримінальні правопорушення (далі – кп). Зокрема, йдеться про необхідність подальшого вдосконалення положень чинного Кримінального кодексу України [1] (далі – КК України) в частині, що регламентує відповідальність за корупційні кп, із фокусом на конкретизацію конкретних складів відповідних діянь, посилення превентивного впливу, забезпечення невідворотності покарання та подолання високого рівня латентності цих діянь.

У контексті реалізації євроінтеграційного курсу України, антикорупційна політика держави повинна ґрунтуватися на системному запровадженні стандартів Європейського Союзу (далі – ЄС) у сфері

запобігання корупції та боротьби з нею. Це передбачає не лише адаптацію законодавства, але й формування дієвого інституційного механізму, орієнтованого на прозорість, підзвітність, верховенство права та забезпечення ефективного міжнародного співробітництва у цій сфері. У зв'язку з цим, протидія корупційним кп в умовах воєнного стану потребує не лише оперативного правового реагування, але й глибокого стратегічного переосмислення антикорупційної політики держави, що має враховувати виклики сучасної безпекової ситуації та зобов'язання України в межах євроінтеграційного процесу.

Аграрний сектор виконує ключову роль у забезпеченні продовольчої безпеки держави, що набуває особливого значення в умовах реалізації євроінтеграційного курсу України та імплементації відповідних європейських стандартів. Проведення земельної реформи, зокрема відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення 1 липня 2021 року [2], стало важливим кроком у напрямі модернізації аграрних відносин та наближення національної правової системи до правових засад ЄС. Запровадження ринку землі створило нові можливості для власників та користувачів земельних ділянок, сприяло покращенню інвестиційного клімату та активізації економічних процесів. Водночас трансформація земельних відносин зумовила виникнення нових викликів, зокрема – криміналізації суспільних відносин у цій сфері та активізації корупційних проявів.

Корупційні ризики, що супроводжують функціонування ринку землі, включають, серед іншого, зловживання службовим становищем, підбрюху документів, незаконну зміну цільового призначення земельних ділянок, отримання неправомірної вигоди при розподілі чи відчуженні земель. Зазначені факти свідчать про наявність істотних загроз верховенству права та прозорості у сфері земельних правовідносин.

Аналіз положень Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки [3], затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 28 квітня 2023 року № 361-р, зокрема розділу 2 «Запобігання корупції у пріоритетних сферах», підрозділу 2.5 «Будівництво, земельні відносини та інфраструктура», та пункту 2.5.4 «Ускладненість процедури формування земельних ділянок і надмірна дискреція», підтверджує наявність глибоких системних проблем у сфері регулювання земельних відносин. У вказаних положеннях Програми акцентується увага на тому, що існуючі механізми формування земельних ділянок характеризуються складністю, неуніфікованістю процедур та надмірною дискрецією уповноважених органів. Це створює сприятливе середовище для виникнення корупційних практик, які проявляються, зокрема, у свідомому маніпулюванні вимогами до

оформлення земельвпорядної документації, штучному ускладненні або затягуванні процесів розгляду заяв, реєстрації земельних ділянок та видачі дозвільних документів.

Зазначені прояви корупційної діяльності суперечать принципам відкритості, доброчесності та підзвітності, закріпленим у статтях 3 та 5 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII [4], який визначає основні засади державної антикорупційної політики. Більше того, така практика є несумісною з вимогами, викладеними у Стратегії державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки [5], де підкреслюється необхідність забезпечення прозорості у сфері управління земельними ресурсами як одного з ключових напрямів подолання корупції. Крім того, наявність таких ризиків прямо суперечить євроінтеграційним зобов'язанням України, що вимагають забезпечення верховенства права, прозорості адміністративних процедур та недискримінаційного доступу до ресурсів. У контексті імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС (ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 року № 1678-VII) [6], Україна взяла на себе зобов'язання адаптувати своє законодавство та адміністративну практику до стандартів ЄС, зокрема у частині управління земельними ресурсами. Таким чином, поширення корупційоґенних практик у сфері земельних правовідносин ставить під загрозу ефективність реалізації земельної реформи, порушує конституційний принцип рівності права власності та перешкоджає сталому розвитку аграрного сектору.

У зв'язку з цим виникає об'єктивна необхідність посилення кримінально-правових механізмів захисту земельних відносин від проявів корупції, удосконалення кримінального законодавства в частині кваліфікації та відповідальності за відповідні правопорушення. Зокрема, важливим є забезпечення належної реалізації положень КК України, зокрема статей 191, 364, 366, 368, які встановлюють передбачають відповідальність за привласнення майна, зловживання владою або службовим становищем, службове підроблення та одержання неправомірної вигоди.

Крім того, нагальною є потреба у зміцненні інституційної спроможності правоохоронних органів та органів кримінальної юстиції з метою забезпечення ефективного виявлення, розслідування та притягнення до відповідальності осіб, винних у вчиненні корупційних кп у сфері земельних відносин. Ефективна протидія корупційним проявам в аграрному секторі має розглядатися не лише як внутрішня потреба реформування, але і як обов'язкова умова виконання зобов'язань України у рамках її євроінтеграційного курсу. Саме тому забезпечення прозорості, доброчесності та законності у сфері земельних

правовідносин має бути невід’ємною складовою комплексної стратегії інтеграції України до ЄС та побудови правової держави європейського hsdyz.

Література:

1. Кримінальний кодекс України; Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
2. В Україні відкрився ринок землі. Слово і діло. Аналітичний портал. 1.07.2021. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2021/07/01/novyna/suspilstvo/ukrayini-vidkryvsya-rynok-zemli>.
3. Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки. Постанова Кабінету Міністрів України; Програма, Заходи від 04.03.2023 № 220. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-%D0%BF?find=1&text=%D0%B7%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BB%D1%8C>.
4. Про запобігання корупції. Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
5. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки. Закон України; Стратегія від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>.
6. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони. Закон України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1678-18#Text>.